YÜK. MİMAR BEYZA ŞENER

Mekteb-i Tıbbiye-i Şahane

Bakıp da görmediklerimiz, görüp de bilmediklerimiz...

Fotoğraf: Kamil Yılmaz

GÜN BATIMINA YAKIN KADIKÖY'DEN VAPURLA KARŞIYA GEÇERKEN GÜNEŞİN ALTIN IŞIKLARI İLE YIKANAN BİR BİNA MUTLAKA DİKKATİNİZİ ÇEKER. SELİMİYE KIŞLASI'NIN HEMEN YANINDA, KIŞLANIN SOĞUK ERKEKSİ MİMARİSİNDEN BELİRGİN OLARAK AYRIŞAN SÜSLÜ, CİLVELİ, KADINSI BİR BİNADIR BU. YILLARCA TÜRK TIP TARİHİNİN KALBİ BU BİNADA ATMIŞTIR.

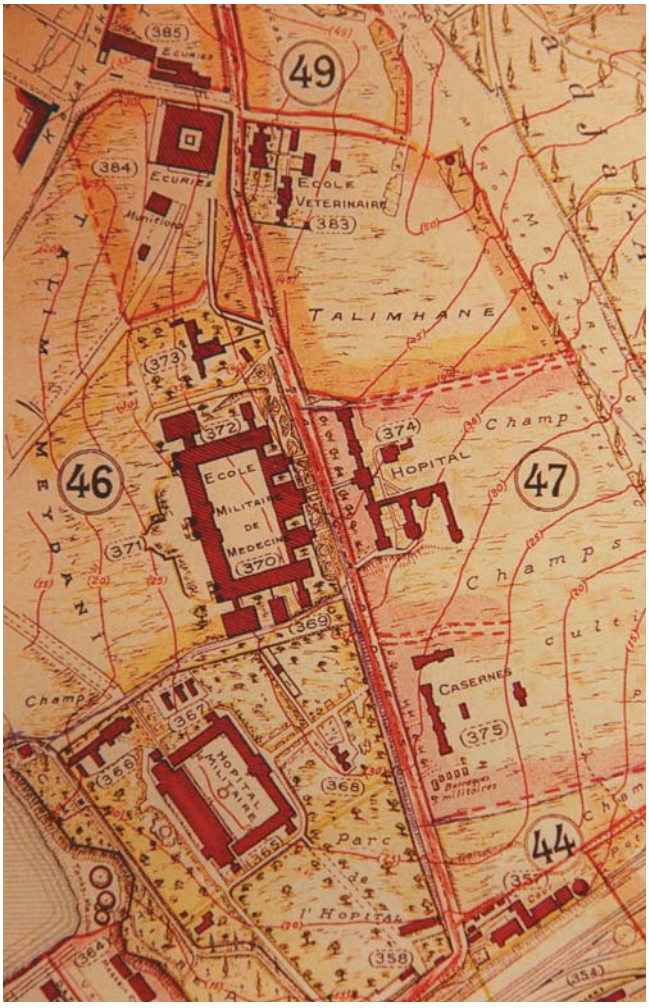

1927 tarihli Pervitich haritasında hastane binaları ve çevresi. Haritada Mekteb-i Tıbbiye-i Şâhane ve Haydarpaşa Askeri Hastanesi binaları görülüyor.

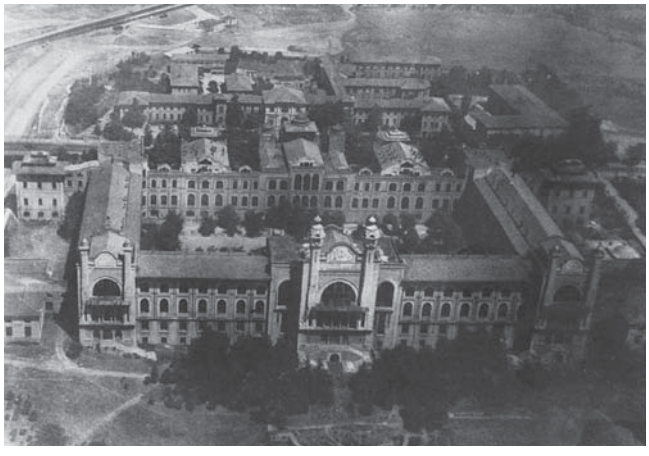

1960'larda hastaneyi ve o tarihlerde Haydarpaşa Lisesi olarak kullanılan Mekteb-i Tıbbiye-i Şâhane binasını gösteren bir hava fotoğrafı.

OSMANLI İMPARATORLUĞU'NDA MEDRESE TİPİ ÖĞRETİMDEN MODERN TIP EĞİTİMİNE GEÇİŞ 1827 YILINDA 14 MART ÇARŞAMBA GÜNÜ TIBHANE ADI ALTINDA ŞEHZADEBAŞI'NDA TULUMBACI KONAĞI'NDA AÇILAN OKULLA OLMUŞTUR. Dönemin padişahı II. Mahmut'tur. Okul, sadece Fransızca teorik eğitim yapmakta ve uygulamalı dersler bulunmamaktaydı. Daha sonra 1832'de Topkapı Sarayı içerisinde cerrahhane açılır. Burada da eğitim teorik olarak devam eder. Bu ilk tıp okullarının yerleşimi 1900 başlarına kadar sürekli değişmiştir. Bu okullar 1839 yılında Galatasaray'daki eski Enderun Ağaları Mektebi'nin (bugünkü Galatasaray Lisesi'nin olduğu yer) bulunduğu yere taşınır. 1849'da Galatasaray'daki yangın sonucu önce Halıcıoğlu'ndaki Topçu Kışlası'na, ardından Hasköy'deki Gergeroğlu Konağı'na yerleşen okul, 1866 yılında Sirkeci'deki Demirkapı Kışlası'na geçer. Bu sırada, 1867 yılında Mekteb-i Tıbbiye içerisinde Mekteb-i Tıbbiye-i Mülkiye yani

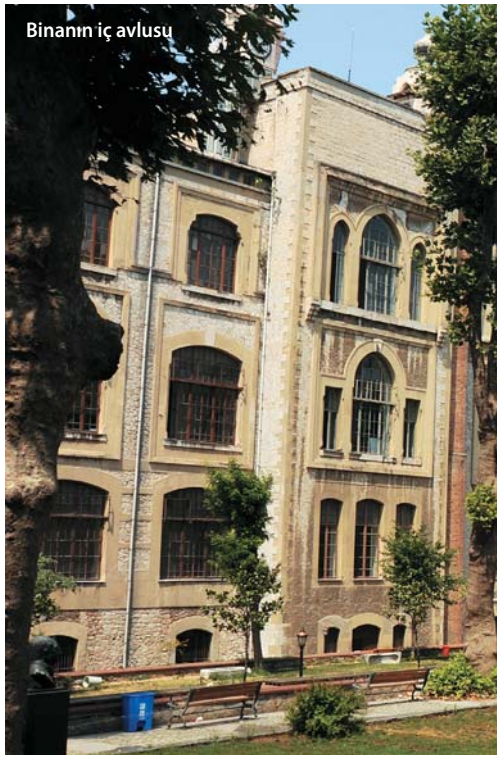

Binanın iç avlusu

sivil tıbbiye kurulur; eğitim dili ise Türkçe'dir. Hem sivil hem de askeri tıbbiye okulları, 1874 yılında onarılmış olan Galatasaray'daki binaya döner. Her iki okul, 1876 yılında tekrar Demirkapı Kışlası'na taşınır.

Birbirinden ayrı ve yetersiz şartlarda çalışan ayrı iki okul için yeni bir yerleşime ihtiyaç olduğu açıktır. Devrin padişahı II. Abdülhamit, Serasker Rıza Paşa'nın da önerisiyle, gürültüden uzak ve denizaşırı bir yerde yeni bina yapılmasını ister. Böylece Haydarpaşa'da inşa edilen ve günümüzde Marmara Üniversitesi Haydarpaşa Kampüsü olarak kullanılan, Boğaz'ın girişinde hemen dikkati çeken bu cezbedici binanın yapım süreci başlamış olur.

Yeni tıp okulunun inşaatı 11 Şubat 1895 tarihinde başlamıştır. Binanın mimari tasarımı dönemin önde gelen mimarlarından Alexandre Vallaury ve Raimondo D'Aronco'ya aittir. Bina daha önceden yapılmış olan Haydarpaşa Askeri Hastanesi ile (bugün Haydarpaşa Numune Hastanesi) Selimiye Kışlası arasında ve yaklaşık 800 dönümlük bir arsa üzerine inşa edilmiştir. İnşaat alanı yaklaşık 14 bin metrekaredir. İnşaat yapılan kısmın araziye oranının yüzde 1,75 olduğu dikkate alınırsa, ileriye dönük, genişlemeyi ve gelişmeyi göz önünde bulundurarak planlama yapıldığı anlaşılmaktadır. Ortasında 140 x 80 metre boyutunda dikdörtgen bir avlu yer almaktadır.

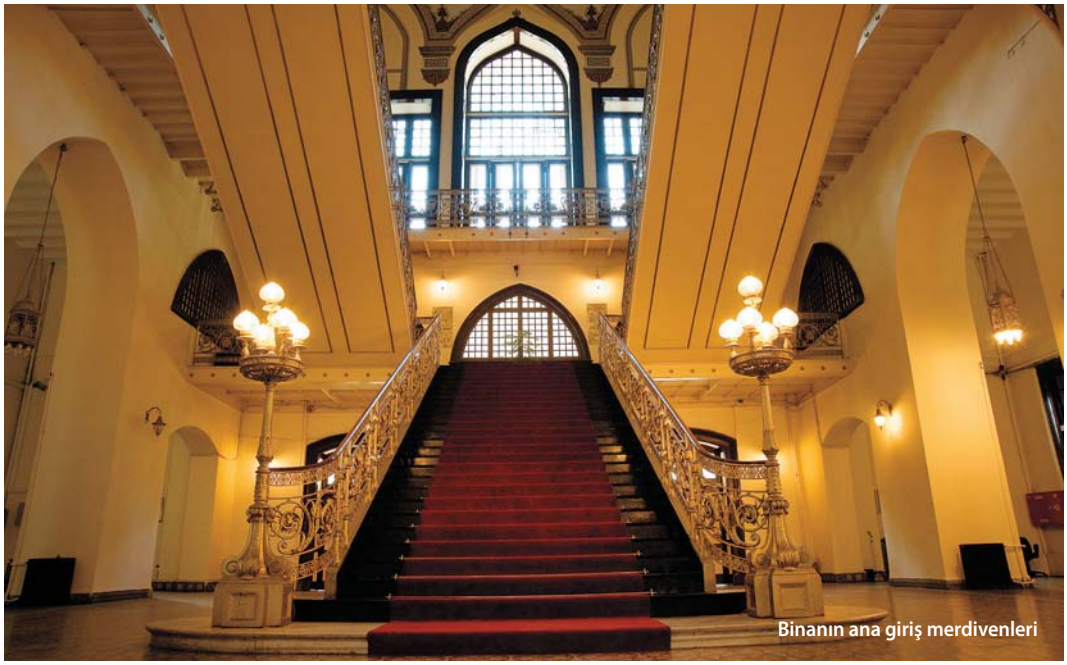

Binanın ana giriş merdivenleri

I. Dünya Savaşı'nda hayatını kaybeden tıbbiyeli öğrencilerin isimleri

Binanın duvarlarında Hereke ve Bilecik ocaklarından özel olarak getirilmiş renkli granitler kullanılmış, harçlar için Marsilya'dan su kireci getirilmiştir. Metal kısımlar Belçika'dan alınmış, metal çerçeveli pencereler Viyana'da hazırlatılıp getirilmiştir. Okulun ortasındaki avlu öğrenciler için bahçe olarak tasarlanmış ve gerekli bitki ve nadir ağaçlar Fransa'dan temin edilmiştir. Binanın deniz tarafındaki bölümü dört katlı olup, ilk katı teneffüshane, ikinci katı yemekhane, üçüncü katı dershane, dördüncü katı ise yatakhane olarak hazırlanmıştır. Geniş koridorları, yüksek tavanları, 50 büyük 10 küçük okuma salonu, 400 metrekarelik camii, Çamlıca tarafındaki girişine yerleştirilmiş muhteşem demir merdivenleri, iki saat kulesi ile bina mükemmel ve görkemli bir yapı olarak tasarlanmıştır. Mekteb-i Tıbbiye'nin yeni binası, II. Abdülhamit'in doğum günü olan 6 Kasım 1903 Cuma günü törenle açılmıştır.

1909 yılında, askeri ve sivil tıbbiyeler Haydarpaşa'daki tıbbiye binasında birleştirilerek Haydarpaşa Tıp Fakültesi adını alır. Okul, adını tarihi binanın yapımı sürerken ortaya çıkan Osmanlı-Yunan Savaşı'nda (1897) büyük yararlılıklar gösteren Haydar Paşa'dan almıştır. Fakülte reisi, yani dekan olarak ise Cemil Paşa (Topuzlu) seçilmiştir. 1904-1905'te binanın su ve hava gazı tesisatı tamamlanmış, akabinde Cemil Paşa 30 bin altın ile kalorifer tesisatını yaptırmıştır. Ancak birkaç yıl kalorifer tam randımanlı çalıştırılamamış, hizmet bir süre sobalı koğuşlarda devam etmiştir.

Tıp fakültesi, Birinci Dünya Savaşı sırasında sıkıntılı dönemler geçirir. 1913 yılında verdiği 118 mezunun ardından eğitime ara verilir ve bina 1914 yılında Yedek Askeri Hastane olarak hizmet verir, 1916 yılında ise öğretime yeniden başlanır. 1919'da okul İngiliz işgal kuvvetlerinin denetimine girer, eğitim sırasında büyük zorluklar ve baskılar yaşanır. Ancak tüm bunlara karşın, Mekteb-i Tıbbiye-i Şahane ve sonraki ismiyle Haydarpaşa Tıp Fakültesi'nden 1912-1922 yılları arasında yetişen hekimler, askeri hekimlik ve bulaşıcı hastalıklarla mücadelede başarıyla hizmet verir.

1933 yılındaki Üniversite Reformu'nda tıp fakültesi Avrupa yakasına taşınmış, Mekteb-i Tıbbiye binası ise Milli Eğitim Bakanlığı'na bırakılarak Haydarpaşa Lisesi'nin kullanımına geçmiştir. Okulun klinik bölümleri ise günümüzde halen Haydarpaşa Numune Hastanesi olarak hizmet vermektedir. 1933-1983 yılları arasındaki 50 yıllık süre boyunca Haydarpaşa Lisesi olarak kullanılan Tıbbiye binası 1983 yılında Marmara Üniversitesi'ne verilerek yeniden tıp eğitimine başlanmıştır. Bu görkemli yapı tarihsel kimliği ve mirası ile bugün de tıp fakültesi de dâhil olmak üzere halen Marmara Üniversitesi'nin Haydarpaşa kampüsündeki eğitim kurumlarına ev sahipliği yapmayı sürdürmektedir.

Binaya mimari açıdan yaklaştığımızda, çok görkemli ve heybetli bir yapı ile karşılaşıyoruz. Çok yüksek, geniş ve aydınlık koridorlar, çok sayıda ve büyük derslikler, ihtişamlı merdivenler, geniş bir iç avlu insanı ilk anda etkiliyor ve derin bir saygı hissi doğuruyor. Binanın tüm alanlarındaki büyüklük, ferahlık ve aydınlık sağlık hissini vurguluyor ve tıbbın yüceliği ile saygınlığına gönderme yapıyor. Binada kullanılan malzeme ve işçilik dönemine göre beş yıldızlı ve saraylara layık. Özellikle ana giriş bölümü döneminin saraylarının girişinden farksız. Binanın konumu da Boğaz'ın silüetine ve Haydarpaşa Garı, Selimiye Kışlası gibi çevre binalara uyum gösteriyor. Binadan izlenen manzara ise Sarayburnu ve Haliç'i karşısına alarak belki de İstanbul'un en güzel manzarasını oluşturuyor.

Bina ve çevresinin tasarımı pek çok ihtiyacı bünyesinde çözmüş. Yatakhane, yemekhane, klinik eğitim için yanı başında askeri hastane ve sosyal hayat için çok geniş ve yeşillendirilmiş bir iç avlu öğrencilerin tüm ihtiyaçlarını karşılıyor. Mekteb-i Tıbbiye-i Şahane binası, açıldığı tarihten bugüne hep eğitim amaçlı kullanılmış. İnsanların öğrencilik hayatları ve anıları ileriki hayatlarında derin izler bırakır. Böylesine görkemli bir bina umarım bundan sonra da hep eğitim yuvası olarak kullanılır ve daha pek çok öğrencinin eğitim hayatında olumlu izlenimler bırakır.

Binaya mimari açıdan yaklaştığımızda, çok görkemli ve heybetli bir yapı ile karşılaşıyoruz. Çok yüksek, geniş ve aydınlık koridorlar, çok sayıda ve büyük derslikler, ihtişamlı merdivenler, geniş bir iç avlu insanı ilk anda etkiliyor ve derin bir saygı hissi doğuruyor.